

Cumhuriyet Döneminde Telif Edilen Bazı Popüler Siyer Kitaplarında Temel Siyer Kaynaklarının Kaynaklık Değeri*

Adnan Demircan*

Özet

Ülkemizde son yarım asırdır, Hz. Peygamber'in hayatı ve yaşadığı dönem hakkında kitap telifinde ciddi bir artış olmuştur. Bu artışta siyerin modern din öğretimi içinde yer almasının etkisi inkâr edilemez. Hz. Peygamber'in hayatını öğrenmeye duyulan ilgi, siyer alanında çalışsın ya da çalışmasın, bu alanda eğitimi ve birikimi olsun ya da olmasın birçok kişinin kalem oynatmasına sebep olmaktadır. Öte yandan siyer alanında yazmanın oldukça kolay olduğu düşünülmektedir. Telif edilen kitapların bir kısmı halka hitap etmekte olup bazılarının yüz binlerce nüsha basıldığı bilinmektedir. Elinizdeki makalede ülkemizde son yıllarda çok satılan dört kitapta siyerin temel kaynaklarının yeterince kullanılıp kullanılmadığı sayısal veriler ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Siyer, Hz. Muhammed, Ali Himmet Berki, Osman Keskiöğlü, Salih Suruç, Reşit Haylamaz.

The Value of Referentiality of Main Siyer - Biography of the Prophet Muhammad- Sources in Some Popular Siyer Books Written in Republican Era of Turkey

Abstract

During the last fifty years in Turkey, there has been significant increase in the publication of the books on the life of the Prophet Muhammad and his time. The effect of inclusion of sira in modern religious education on this increase is in undeniable. The interest of people to learn about the life of the Prophet has led many to write about the subject whether they specialized or have expertise in the field or not. On the other hand, writing on sira is considered quite easy. Some of the books on sira is written for the public and sold hundreds of thousands copies. In this article, whether the main sources of sira are adequately used in the four most widely published and sold books in Turkey will be analyzed based on statistical data.

Key words: Sira, The Prophet Muhammad, Ali Himmet Berki, Osman Keskiöğlü, Salih Suruç, Reşit Haylamaz.

* Bu makale, 9-12 Nisan 2015 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilen "Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları" sempozyumunda aynı isimle sunulmuş tebliğin gözden geçirilmiş hâlidir.

**Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, adnan.demircan@istanbul.edu.tr.

Hız. Peygamber ve dönemi hakkında her yıl onlarca kitap yayımlanmakta, her geçen gün bu alanda yazılan kitapların sayısında ciddi bir artış meydana gelmektedir. Bu kitapların içinde popüler kitapların sayısı ve satış miktarı hatırı sayılır bir yere sahiptir. Ülkemizde siyer algısının oluşumunda söz konusu popüler siyer kitaplarının önemli bir etkiye sahip olduğu muhakkaktır. Okuyucuya sunulan kitaplar, bir taraftan Hız. Peygamber'le (s.a.v.) ilgili kabul edilmiş algıyı yansıtırken, diğer taraftan peygamber algısının şekillenmesinde de etkili olabilmektedir.

Cumhuriyet döneminin başında siyerle ilgili yayımlanan ilk kitaplar, Osmanlı'dan devralınan siyer mirasını devam ettiren,¹ bazıları ise dönemin yaklaşımını yansıtan bir fonksiyona sahip olmuşlardır. Bu sebeple, ilk yayınlardan itibaren temel kaynaklara dayalı, rivayetlerin kritik edildiği siyer çalışmalarından değil, mevcut algının devam ettirildiği ya da eleştirildiği yayınlardan söz etmek mümkündür.² Bunun çeşitli sebepleri arasında siyerin klasik eğitim sisteminde eğitimin bir parçası olarak yer almaması, daha çok öğrencilerin ilgi alanına bırakılması zikredilebilir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde 1 Eylül 1900 tarihinde İstanbul'da açılan -İlahiyat Fakültelerinin ilk örneği olan- Dârülfünûn-ı Şâhâne'deki Ulûm-i Âliye-i Diniyye Şubesi'nde Tarih-i Din-i İslâm dersine yer verilmiştir. 1908 Meşrutiyeti'nden sonra büyük ölçüde değişikliğe uğrayan Dârülfünûn-ı Şâhâne'nin adı önce Dârülfünûn-ı Osmânî'ye, 1913 yılından itibaren İstanbul Dârülfünunu'na dönüştürülmüş; Ulûm-i Âliye-i Diniyye Şubesi'nin adı da Ulûm-i Şer'iyeye olarak değiştirilmiş olup bu bölümde siyer dersi mevcuttur.³ Bu ilk örneklerden sonra siyer, genellikle İslâm Tarihi adı altında günümüze kadar devam etmiştir.⁴ Öte yandan siyer kaynağı olarak, temel kaynaklar yerine derleme tarzındaki kitaplar daha yaygın olarak kullanılmıştır. Bu kitapların müelliflerinin çoğunun kaynaklar hakkında sağlıklı bir bilgiye sahip olduklarını söylemek zordur.

Yazılan kitapların Hız. Peygamber dönemini tasvir hususunda siyer ilminin birikimi ve sorunlarını dikkate alan bir yaklaşıma sahip olup olmadıkları hususu, üzerinde durulması gereken bir problemdir. Siyer alanında yazanların bazıları, sistemli bir dinî eğitim dahi almamış kişilerdir.⁵ Bu yazarlardan siyerin

1 Osmanlı dönemi siyer algısına dair örnekler için bk. Hatice Kelpetin Arpağuş, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslam Anlayışı ve Kaynakları*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2001.

2 Cumhuriyetin ilk dönemindeki İslam Tarihi kitaplarındaki siyer algısı için bk. Hakan Öztürk, *Cumhuriyet Dönemi İslam Tarihi Çalışmalarında Hız. Muhammed Tasavvuru (1923-1938)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2011.

3 Halis Ayhan, "İlahiyat Fakültesi", *DİA*, XXII, 70.

4 Son yıllarda İlahiyat Fakültelerinde Siyer adıyla bir dönemlik, iki kredilik (bazı fakültelerde iki dönemde okutulmak üzere dört kredilik) bir ders okutulmaktadır.

5 Günümüzde okunan birçok yazarın siyerle ilgili kitapları mevcut olup bunların

problemleri ve kaynakları hakkında sorunun esasına taalluk eden bir yaklaşım içinde olmalarını beklemek gerçekçi değildir.

Bugün okuyucuya sunulmuş, sayıları bini geçen siyer telifatının içinde bazılarının etkisi çok daha fazla olmuştur. Daha çok satan ve dolayısıyla daha çok okuyucuya ulaşan siyer kitaplarının arkasında ya belirli dinî grup, tarikat veya cemaatlerin ya da Diyanet İşleri Başkanlığı veya Diyanet Vakfı gibi bir kurumsal yapının desteği olduğu ifade edilmelidir. Aslında nitelikleri ve muhtevaları açısından birbirine yakın olan kitapların bazılarının daha çok satmasının sebeplerinin başında bu husus gelmektedir. Nitekim bugüne kadar on binlerce adet satılmış olan bir kitabın ana kaynakları arasında yer alan kitabın çevirisi, ancak birkaç baskı yapabilmiştir.⁶

Popüler siyer kitaplarında akademik bir çalışmada olduğu gibi dipnot gösterilmesi beklenmemekteyse de çalışmanın okuyucu nezdinde saygınlık kazanabilmesi için kaynaklarının verilmesi, çalışmanın itibarını arttıran bir etken olarak zikredilebilir. Bu sebeple, siyer alanında yazılmış olan kitaplarda birçok kitaba atıf yapıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı, Siyer'in temel kaynakları olarak zikredebileceğimiz aşağıdaki kitaplardır:

1. İbn İshak (ö. 151/768), *Kitâbü'l-Meğâzi (Siretü İbn İshâk el-Mübtede ve'l-Meb'as ve'l-Meğâzi)*
2. el-Vâkıdî (ö. 207/823), *Kitâbü'l-Meğâzi*
3. İbn Hişâm (ö. 218/833), *es-Siretü'n-Nebeviyye*
4. İbn Sa'd (ö. 230/845), *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*
5. el-Belâzürî (ö. 279/892-93), *Ensâbü'l-Eşrâf*

Temel siyer kaynaklarından Belâzürî hariç diğerleri Türkçeye çevrilmiştir. Belâzürî'nin çevirisi ise devam etmektedir. Bunların dışında başta Kur'ân-ı Kerim olmak üzere, ilk üç asırda telif edilmiş olan hadis, tefsir ve tarih kaynaklarında da siyerle ilgili yoğun malzemeyle karşılaşmak mümkündür.

Yukarıdaki kitapların dışında tâli kaynak olarak değerlendirilebilecek aşağıdaki eserlerin de popüler kitaplardaki algı ve kurgu üzerinde etkileri olmaktadır. Hatta bu kitapların belirli konulardaki etkisi daha önemli

önemli bir kısmının alanla ilgili bir eğitimleri yoktur. Yakın zamanda yayımlanan bir siyer kitabının üç haftada 50.000 adet basıldığına dair reklam yapılmaktadır (Talha Uğurluel, *Mekânlar ve Olaylarla Hz. Muhammed'in Hayatı [Mekke-Medine]*, 4. Basım, Timaş Yayınları, İstanbul 2014).

6 Ali Himmət Berki ve Osman Keskiöğlü'nun kitaplarını telif ederlerken büyük ölçüde yararlandıkları Muhammed Hüseyin Heykel'in kitabının çevirileri mezkûr kitaba göre çok az okuyucuya ulaşabilmiştir.

olabilmektedir.

1. Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 430/1038), *Delâilü'n-Nübüvve*
2. el-Beyhakî (ö. 458/1066), *Delâilü'n-Nübüvve*
3. Kâdî İyâz (ö. 544/1149), *eş-Şifâ*
4. İbn Seyyidi'n-Nas (ö. 734/1334), *Uyunu'l-Eser*
5. el-Kastallânî (ö. 923/1517), *el-Mevâhibü'l-Ledünniyye*
6. eş-Şâmî (ö. 942/1536), *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd*
7. el-Halebî (ö. 1044/1635), *es-Sîretü'l-Halebiyye*

Tâli kaynak olarak zikrettiğimiz kitapların da bazılarının çevirisi yapılmıştır. Popüler siyer kitabı telif eden müelliflerin önemli bir kısmının siyer kaynaklarını kendi dillerinden okuyabilecek Arapça bilgisine sahip olmamaları, bu kitapların çevirilerini ve mütercimlerin, çeviri yapılan Arapçayı ve Türkçeyi iyi bilmelerini, anlayışlarını ve hatta tercihlerini önemli hale getirmektedir. Bir anlamda siyer kitabı telif eden birçok kişi, mütercimlerin anlayışlarına ve tercihlerine mahkûmdur.

Popüler kitaplarda, siyerin temel kaynaklarının kullanılıp kullanılmadığı ya da bu kaynakların ne kadar belirleyici olduğu hususunu ele almak üzere en çok satılan kitaplardan bazılarını incelemeye çalıştık. Ele aldığımız kitapların ilki, Ali Himmet Berki (1882-1976)⁷ ve Osman Keskiöğlü'nün (1907-1989),⁸ *Hatemü'l-Enbiyâ: Hazreti Muhammed ve Hayatı*⁹ adlı kitaplarıdır. Bu kitabın müelliflerinden biri eğitimini Osmanlı döneminde yapmış bir hukukçu, diğeri ise dinî eğitimini Ezher Üniversitesi'nde tamamlamış ve Diyanet teşkilatında çalışmış bir zattır.

Yayımlandığı dönemde önemli bir boşluğu doldurduğu anlaşılan eserin birinci kitabı 1959, ikinci kitabı 1960 yılında yayımlanmıştır. Yarım asrı aşkın bir

7 Ali Himmet Berki hukukçu olup Osmanlı döneminde kadılık ve Cumhuriyet döneminde hâkimlik yapmıştır. Osmanlı ve Medeni hukuk alanında birçok çalışması bulunmaktadır (Bk. Berki, Şakir, "Ali Himmet Berki", *DİA*, V, 509).

8 Osman Keskiöğlü ise Bulgaristan Türklerinden olup burada Türklere yönelik baskıların artması üzerine 9 Eylül 1950'de ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etti. 18 Kasım 1959'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Arapça okutmanı oldu. 1960 yılında aynı fakülteye öğretim görevlisi tayin edilerek uzun süre Kur'an-ı Kerim ve İslâm dini esasları derslerini okuttu. 16 Mart 1961'de Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dinî Eserleri İnceleme Kurulu üyeliğine tayin edilen Keskiöğlü, bu müessesenin adının Din İşleri Yüksek Kurulu olarak değiştirilmesinden sonra 7 Ekim 1965'te buranın mütercimliğiyle görevlendirildi. Bir yıl sonra da Din İşleri Yüksek Kurulu üyeliğine getirildi. 4 Ağustos 1976 tarihinde bu görevinden emekliye ayrıldı (Yaşaroğlu, M. Kamil, "Keskiöğlü, Osman", *DİA*, XXV, 309).

9 16. Basım, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1996.

süre önce yayımlanmaya başlayan kitabın en önemli kaynağı Muhammed Hüseyin Heykel tarafından kaleme alınan *Hayatu Muhammed*¹⁰ adlı kitaptır. Kitabın 30. basımı Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2015 yılı Kutlu Doğum Haftası'nda 30.000 adet olarak yapılmıştır.

Ali Himmet Berki ve Osman Keskiöğlü, kitaplarının sonuna koydukları “Başlıca Kaynaklar” listesinde önce Âlûsî, Ebü’s-Suûd ve Kadı Beyzâvî'nin ismini andıktan sonra, Buhârî ve Müslim'in çeşitli şerhlerine ve *Teyisirü'l-Vusul*, *Mecmaü'z-Zevâid* gibi hadis kitaplarına müracaat edildiğini ifade etmektedirler. Ardından “bunların dışında yararlanılan kaynaklar” başlığı altında zikredilen 12 kaynağın arasında İbn Hişâm'ın kitabı da yer almaktadır. Kaynaklar arasında Kadı İyaz, İbn Kayyim ve Kastallânî yer almaktadır. Diğer kitapların çoğu çağdaş kitaplardır.

Kitapta metin içinde de zaman zaman bazı kaynaklara ve çağdaş yazarlar tarafından kaleme alınmış kitaplara atıf yapılmaktadır.¹¹ Dipnotlar, genellikle bölüm başlıklarında verilmiştir. En çok gösterilen kaynaklar, İbnü'l-Esîr'in *el-Kâmil fi't-Târih*, Muhammed Hüseyin Heykel'in *Hayatu Muhammed* ve Ahmed Cevdet Paşa'nın *Kıyas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa* adlı eserleridir. Kitapta dipnotlarda gösterilen ilk beş kaynak içinde temel kaynaklardan herhangi biri bulunmamaktadır. İbn Hişâm, sadece dört yerde kaynak olarak gösterilmiştir. Diğer temel kaynaklara ise atıf yapılmamıştır. Dolayısıyla müelliflerin temel kaynak algısına sahip olduklarını söylemek mümkün değildir.

Kaynakların referans olarak gösterilmesinde bir gelişigüzellik olduğu da ifade edilmelidir. Meselâ Muhammed Hüseyin Heykel'in kitabına İbnü'l-Esîr'den önce yer verilmiştir. Öyle anlaşılıyor ki, kitabın ana kaynağı Muhammed Hüseyin Heykel'in kitabı olup ikinci derecede kullanılan kaynak, İbnü'l-Esîr'in *el-Kâmil fi't-Târih* adlı eseridir.

10 Kitabın iki Türkçe çevirisi bulunmaktadır. İlk çevirisi, ele aldığımız kitap yayımlanmadan önce Ömer Rıza Doğrul tarafından (2. Basım Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1948), ikinci çeviri ise Vahdettin İnce tarafından (Yöneliş Yayınları, İstanbul 2000) daha geç dönemde yapılmıştır.

11 Metin içinde Corci Zeydan (s. 7), Yâkût el-Hamevî (s. 19), Ezrakî (s. 25), İbn Abdirabbih (s. 27), Suphi Paşa'nın İbn Haldun Tercemesi (32), William Muir (s. 43), İbn Kesir ve Aynî (s. 58), Godfrey Higgins'ten (s. 74) yapılan nakiller örneklerden bir kısmıdır.

**Ali Himmet Berki-Osman Keskiöğlü'nun *Hatemü'l-Enbiya* Adlı
Kitaplarının Dipnotlarında Gösterilen Kaynaklar**

Müellif	Birinci Kaynak	İkinci Kaynak	Üçüncü Kaynak	Dördüncü Kaynak	Toplam
Kur'an-ı Kerim	93				93
İbnü'l-Esir, <i>el-Kâmil fi't-Târih</i>	18	8		1	27
M. Hüseyin Heykel, <i>Hayâtü Muhammed</i>	17	7			24
Ahmed Cevdet, <i>Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa</i>	1	6	3		10
Mevlana Şibli- Süleyman Nedvi, <i>Asr-ı Saadet</i>	4	1			5
Emir Ali, <i>İslâm'ın Ruhü</i>	3	1			4
İbn Hişâm, <i>Sıretü İbn Hişâm</i>	4				4
İbn Kayyım, <i>Zâdü'l-Meâd</i>		2	2		4
Ebu Davud, <i>Sünen</i>	1				1
İbn Teymiyye, <i>el-Cevâbü's-Sahih li-men Beddele Dine'l-Mesih</i>	1				1
Kadı İyaz, <i>eş-Şifâ bi-Ta'rihi Hukuki'l-Mustafa</i>	1				1
Kastallânî, <i>Mevâhib-i Ledüniyye</i>	1				1
Mahmud Esad, <i>Şeriat-ı İslâmiyye ve Mister Carlyl</i>	1				1
Mustafa Sâdik er-Râfi, <i>İ'câzü'l-Kur'an</i>			1		1
Sa'dî Şirazi, <i>Bostan</i>	1				1
Süheylî, <i>Ravdü'l-Ünüf</i>	1				1
<i>Tevrat</i>	1				1
Ziya Paşa, <i>Na't-ı Nebevî</i>	1				1

Ele aldığımız ikinci kitap, Salih Suruç'un¹² iki farklı yayınevi tarafından yayımlanan kitaplarıdır. Bunlardan eski olanı *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*¹³ adını taşımaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilen kitaplar arasında yer alan bu çalışma, bugüne kadar en fazla satılan siyer kitabı olmalıdır. Nesil Yayınları tarafından yapılan son basımın üzerinde “486. Basım” kaydı bulunmaktadır. Her basımın 1000 adet olduğu hesap edilirse söz konusu kitabın yarım milyon satışı olduğu anlaşılmaktadır.

Suruç'un *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı* adlı kitabının bibliyografyasında 42 kaynak gösterilmiştir.

Salih Suruç'un *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı* Adlı Kitabının Kaynakları

Müellif	1. Kaynak	2. Kaynak	3. Kaynak	4. Kaynak	5. Kaynak	Toplam
İbn Sa'd, <i>et-Tabakâtü'l-Kübrâ</i>	402	228	1			631
İbn Hişâm, <i>es-Sîretü'n-Nebeviyye</i>	621	3				624
Taberî, <i>Târîh</i>	39	121	55	11	1	227
Kur'ân-ı Kerim	152					152
Müslim, <i>el-Câmi'ü's-Sahîh</i>	45	61	25	1		132
Ahmed b. Hanbel, <i>Müsned</i>	54	58	15	1		128
Buhârî, <i>el-Câmi'ü's-Sahîh</i>	65	44	13	2		124
Halebî, <i>İnsanü'l-Uyûn</i>	38	47	23	5	4	118
İbn Kesîr, <i>Sire</i>	50	36	17	5	1	109
İbn Seyyidi'n-Nas, <i>Uyûnu'l-Eser</i>	11	18	8	4	2	43
Tirmizi, <i>Sünen</i>	10	12	13	2		37

12 Salih Suruç (d. 1953), Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesi Kuskunlu köyünde doğdu. 1976 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. Dergi, yayınevi ve gazetelerde editörlük, Kültür Sanat ve Edebiyat Sayfa Koordinatörlüğü görevlerinde çalıştı. Çerkezköy Merkez Vaizliği, Başbakanlık Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, TBMM'de Müşavirlik, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Daire Başkanlığı, Duşanbe Kültür ve Turizm Müşavirliği görevlerinde bulundu. *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı* isimli eseri (2 Cilt) 1988'de Pakistan'da “Siyer” dünya birincilik ödülü aldı. Bu kitap, Türkmenistan'da kiril alfabesiyle, Kazakistan'da ise Kazakça yayınlandı. Yazarın çocuklara yönelik “Peygamberimi Öğreniyorum” adı altında on kitabı bulunmaktadır (<http://www.timas.com.tr/yazarlar/salih-suruc.aspx> [erişim tarihi: 05.07.2016])

13 466. Basım, Nesil Yayınları, İstanbul 2015.

İbn Kayyım, <i>Zadü'l-Mead</i>	16	18	2			36
İbnü'l-Esir, <i>Üsdü'l-Gabe</i>	13	17	2			32
Vâkidi, <i>Meğazi</i>	28	3				31
İbn Hacer, <i>el-İsâbe</i>	11	8	10			29
Said Nursi, <i>Mektubat</i>	15	4	5	1		25
Belazüri, <i>Ensabü'l-Eşraf</i>	7	9	7			23
Zebidi-Kâmil Miras, <i>Tecrid Tercemesi</i>	21	2				23
Süheyli, <i>Ravdu'l-Ünf</i>	10	9	3	1		23
İbn Abdilber, <i>el-İstiab</i>	13	8	2			23
Kadı İyaz, <i>Şifa</i>	12	5	5			22
Ebu Davud, <i>Sünen</i>	6	6	2	2		16
Kastallânî, <i>Mevahibü'l-Ledünniyye</i>	9	4				13
M. Hamdi Yazır, <i>Hak Dini Kur'an Dili</i>	9	1	2			12
İbn Mâce, <i>Sünen</i>	1	2	3	1	2	9
İbn Kesîr, <i>Tefsir</i>	2	2	3			7
Harun Han Şirvani, <i>İslam'da Siyasi Düşünce ve İdare</i>	6					6
Said Nursi, <i>Sözler</i>	4	2				6
Ahmed Cevdet, <i>Kıyas-ı Enbiya</i>	5					5
Muhammed Hamidullah, <i>İslam Peygamberi</i>	4		1			5
Taberî, <i>Tefsir</i>	5					5
Tahsin Öz, <i>Hırka-i Saadet ve Emanet-i Mübareke</i>	5					5
İsfahani, <i>Delail</i>	3	1				4
Nesai, <i>Sünen</i>	3	1				4
Ahmed Emin, <i>Fecrü'l-İslam</i>	3					3
Nesefî, <i>Tefsir</i>	3					3
İbrahim Canan, <i>Tebliğ Terbiye ve Siyasi Taktik Açıklarından Hicret</i>	3					3
Said Nursi, <i>İşaratü'l-İcaz</i>	2					2
İsfahani, <i>Delailü'n-Nübüvve</i>	1	1				2
Muhammed Fehmi Bağdadi, <i>Tarih-i Edebiyyat-ı Arabiyye</i>	2					2
Tahirü'l-Mevlevî, <i>Müslümanlıkta İbadet Tarihi</i>	1	1				2

Said Nursi, <i>Lemalar</i>	2				2
Ayni, <i>Umdetü'l-Kari</i>	2				2
Mevlana Şibli, <i>Asr-ı Saadet</i>	1				1
M. Dikmen- B. Ateş, <i>Peygamberler Tarihi</i>	1				1
Said Nursi, <i>Medrese-i Nuriye</i>	1				1
<i>İslâm Ansiklopedisi</i>	1				1
Hüseyin el-Cisr, <i>Risâle-i Hamidiyye</i>	1				1
Münavi, <i>Fezû'l-Kadir</i>	1				1
Darimi, <i>Sünen</i>	1				1
Seyyid Süleyman Nedvi, <i>Asr-ı Saadet</i>	1				1
Abdüllatif es-Sübki, <i>el-Vahyu ile'r-Resul Muhammed</i>	1				1
Ebü'l-Hasen en-Nedvi, <i>es-Siretü'n-Nebeviyye</i>	1				1
Ezraki, <i>Kâbe ve Mekke Tarihi</i>		1			1
Hazin, <i>Tefsir</i>	1				1
Hasan Basri Çantay, <i>Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim</i>	1				1
Salih Tuğ, <i>İslam Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı</i>	1				1
Mustafa Asım Köksal, <i>Hz. Muhammed ve İslamiyet: Medine Devri</i>	1				1
Zehebi, <i>Siyerü A'lamî'n-Nübela</i>	1				1
Said Nursi, <i>Münazarat</i>	1				1
Suyuti, <i>Cami'u's-Sağir</i>	1				1
Beyhakî, <i>Sünen</i>	1				1
Hâkim, <i>el-Müstedrek</i>	1				1
Darekutni, <i>Sünen</i>	1				1
<i>Tevrat</i>	1				1
Said Nursi, <i>Emirdağ Lahikası</i>	1				1
Yakubi, <i>Tarih</i>	1				1
Muhammed el-Hudari, <i>Nuru'l-Yakin</i>	1				1
İ. Hami Danişmend, <i>İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi</i>	1				1

Suruç'un bu eserinde en çok kaynak gösterilen ilk beş eser içinde İbn Sa'd ve İbn Hişâm'ın eserleri ilk sıralarda yer almaktadır. Birinci kaynak olarak en fazla atıf yapılan kaynak İbn Hişâm'dır. Ancak ardından zikredilen Taberî'nin kitabı Hz. Peygamber dönemi açısından tâli bir kaynak sayılabileceği gibi İbn Kesîr, Halebî ve İbn Seyyidî'n-Nâs'ın eserlerinin en fazla kaynak olarak gösterilen eserler arasında yer alması da dikkat çekmektedir.

Suruç'un *Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed'in Hayatı*¹⁴ adlı kitabının bibliyografyasında 56 kaynak yer almıştır. Bunların arasında bizim temel kaynak olarak aradığımız kaynakların dördü kaynakçasında bulunmaktadır. Alıntı açısından Suruç'un kitabında ilk beş eser içinde temel kaynaklardan İbn Hişâm ve İbn Sa'd yer almıştır. İbn Hişâm, en fazla yararlanılan eser olup, ikincisi İbn Sa'd'dır. Belâzürî ve Vâkıdî 10. ve 11. sırada yer almışlardır. Tâli kaynaklar arasında yer alan Halebî bu kaynaklardan daha fazla kullanılmıştır.

Salih Suruç'un Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed'in Hayatı Adlı Kitabının Dipnotlarında Gösterilen Kaynaklar

Müellif	1. Kaynak	2. Kaynak	3. Kaynak	4. Kaynak	5. Kaynak	Toplam
İbn Hişâm, <i>Sîre</i>	255	8				263
İbn Sa'd, <i>et-Tabakâtü'l-Kübrâ</i>	122	102	3			227
Buhârî, <i>el-Câmi'ü's-Sahih</i>	89	29	14	1		133
Ahmed b. Hanbel, <i>Müsned</i>	55	55	12			122
Kur'ân-ı Kerim	96					96
Müslim, <i>el-Câmi'ü's-Sahih</i>	23	46	9	2		80
Halebî, <i>İnsânü'l-Uyûn</i>	16	25	8	1	1	51
Tirmizî, <i>Sünen</i>	15	12	6	1	1	35
Taberî, <i>Tarih</i>	6	15				31
Belâzürî, <i>Ensâbü'l-Eşraf</i>	11	10	3	3		27
Vâkıdî, <i>Kitâbü'l-Meğâzî</i>	15	7	4			26
Hâkim en-Nisaburî, <i>el-Müstedrek</i>	13	7	2	1		23
İbn Seyyidî'n-Nâs, <i>Uyûnu'l-Eser</i>	4	11	5	1		21
İbn Kesîr, <i>Sîre</i>	4	12	3			19
Kadı İyâz, <i>Şifâ</i>	11	5		1		17

14 10. Basım, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

Ebû Nuaym İsfahânî, <i>Delâilü'n-Nübüvve</i>	4	8	3			15
Süheylî, <i>Ravdü'l-Ünf</i>	5	6	4			15
İbn Hacer, <i>İsâbe</i>	7	4	2			13
İbnü'l-Esir, <i>el-Kâmil fi't-Târih</i>	4	8				12
Kastallânî, <i>Mevâhibü'l-Ledüniyye</i>	4	8				12
Ebû Davud, <i>Sünen</i>	5	2	4			11
İbn Abdilber, <i>el-İstiâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb</i>	7	3	1			11
İbn Kayyim, <i>Zâdü'l-Meâd</i>	4	5	1	1		11
Said Nursi, <i>Sözler</i>	7	1				8
Beyhakî, <i>Delâilü'n-Nübüvve</i>	3	3	1			7
İbrahim Canan, <i>Hadis Ansiklopedisi</i>	7					7
Muttakî el-Hindî, <i>Kenzü'l-Ummâl</i>	3	1				4
Said Nursi, <i>Mektubat</i>	4					4
Suyûtî, <i>Hasâisü'l-Kübrâ</i>	2	2				4
Aclûnî, <i>Keşfü'l-Hafâ</i>	3					3
Kâmil Miras, <i>Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi</i>	3					3
Nesâî, <i>Sünen</i>	3					3
Nesefî, <i>Medârik</i>	1	2				3
Said Nursi, <i>Lemalar</i>	3					3
Taberî, <i>Tefsîr</i>	1	1	1			3
Zehebî, <i>Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ</i>	3					3
Beyhakî, <i>Sünen</i>	2					2
Diyârbekrî, <i>Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Nefis</i>	1	1				2
Elmalılı Hamdi Yazır, <i>Hak Dini Kur'an Dili</i>	2					2
Heysemî, <i>Mecmaü'z-Zevâid</i>	2					2
Said Nursi, <i>Şualar</i>	2					2
Taberânî, <i>Mu'cemu's-Sağîr</i>		1	1			2
Aliyyü'l-Müttakî, <i>Kenzü'l-Ummâl</i>	1					1
Dârimî, <i>Sünen</i>	1					1
Ebû Nuaym, <i>Hilyetü'l-Evliyâ</i>	1					1
İbn Hacer, <i>Fethü'l-Bârî</i>	1					1

İbn Mâce, <i>Sünen</i>		1				1
Mehmet Dikmen, <i>1001 Hadis</i>	1					1
Münâvî, <i>Feyzu'l-Kadîr</i>	1					1
Said Nursi, <i>Mesnevi-i Nuriye</i>	1					1
Suyûtî, <i>Fethu'l-Kebîr</i>		1				1
Tahsin Öz, <i>Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese</i>	1					1
Ya'kûbî, <i>Târih</i>			1			1

İncelediğimiz üçüncü kitap, Reşit Haylamaz'ın¹⁵ iki cilt halinde yayımlanan *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz*¹⁶ adlı kitabıdır. Kitap, 2010 yılında Yeni Şafak Gazetesi tarafından promosyon olarak da dağıtılmıştır. Bugüne kadar 300.000'den fazla satıldığı ifade edilmiştir. Kitabın başka dillere yapılmış çevirileri vardır.

Reşit Haylamaz'ın kitabının bibliyografyasında gösterilen 113 kaynağın içinde temel kaynak olarak gösterdiğimiz kitapların yanı sıra tâli kitaplar da yer almıştır. Haylamaz'ın kitabında yer alan dipnotlarda en fazla yararlanılan beş eser, İbn Hişâm, İbn Sa d, Şâmî (Sâlihî), Vâkıdî ve Buhârî şeklinde sıralanmaktadır. Belâzürî'nin *Ensâbü'l-Eşrâf*'ına oldukça az atıf yapıldığı görülmektedir. Belâzürî sadece iki yerde birinci kaynak olarak gösterilmiş olup 36. sırada yer almaktadır. İbn İshak ise 57. sıradadır. İbn İshak'ın kaynak olarak çok gösterilmemesi anlaşılır bir durumdur. Zira bu eseri esas alarak kitabını telif eden İbn Hişâm, temel kaynaklardan biri olarak çok kullanılmıştır.

Haylamaz'ın kitabında dikkat çeken önemli bir husus ise muahhar bir kaynak olan Sâlihî'nin kitabının dördüncü sırada yer almasıdır. Bilindiği gibi bu eser, derleme bir kitaptır.

15 Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu olan Reşit Haylamaz, İslâm Hukuku Bilim Dalı'nda "İslâm Hukukuna Göre Organ ve Doku Nakli" başlıklı teziyle Yüksek Lisans [Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü] ve Tefsir Anabilim Dalı'nda "Kur'an'da Akıl" başlıklı teziyle Doktora [Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü] eğitimini tamamlamıştır. Yayımlanmış çalışmaları genellikle Hz. Peygamber ve ashabın ileri gelen şahsiyetlerinin biyografileri üzerinedir.

16 13. Basım, Işık Yayınları, İzmir 2013.

**Reşit Haylamaz'ın Efendimiz Adlı Kitabındaki Dipnotlarında
Gösterilen Kaynaklar**

Müellif	1. Kaynak	2. Kaynak	3. Kaynak	4. Kaynak	5. Kaynak	6. Kaynak	Toplam
Kur'ân-ı Kerim	246						246
İbn Hişâm, <i>es-Sîretü'n-Nebevviyye</i>	100	7	3	1			111
İbn Sa'd, <i>et-Tabakâtü'l-Kübrâ</i>	82	20	6	1			109
Sâlihî, <i>Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd</i>	25	44	10	2			81
Vâkıdî, <i>Kitâbü'l-Meğâzî</i>	62	8	3				73
Buhârî, <i>Câmiü's-Sahih</i>	69						69
Taberî, <i>Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk</i>	30	22	6				58
İbnü'l-Esir, <i>Üsdü'l-Gâbe</i>	43	6	4	2	2		57
Müslim, <i>Sahih</i>	27	18					45
Ahmed b. Hanbel, <i>Müsned</i>	19	18	7				44
İbn Kesîr, <i>el-Bidâye ve'n-Nihâye</i>	32	7	2	1			42
İbn Hacer, <i>el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe</i>	11	9	11	2			33
Vâhîdî, <i>Esbâbü'n-Nüzûl</i>	9	17		2			28
Hâkim, <i>el-Müstedrek ale's-Sahihayn</i>	15	6	4				25
Halebî, <i>es-Sîretü'l-Halebiyye</i>	18	6	1				25
Süheyli, <i>Ravdu'l-Ünf</i>	10	6	6	2			24
Taberî, <i>Câmiü'l-Beyân</i>	18	3	1	1			23
İbn Kesîr, <i>Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm</i>	12	3	4	1	1		21
Beyhakî, <i>es-Sünenü'l-Kübrâ</i>	5	7	5	2			19
İbn Seyyidi'n-Nâs, <i>Uyûnü'l-Eser</i>	5	9	4				18
İbn Abdilber, <i>İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb</i>	8	7		1			16
Taberânî, <i>Mu'cemü'l-Kebîr</i>	8	7	1				16

İbn Hibbân, <i>Sahîh</i>	10	4	1			15
Mübârekfûri, <i>er-Rahîku'l-Mahtûm</i>	4	7	4			15
Ebû Dâvud, <i>Sünen</i>	7	5	2			14
Heysemî, <i>Mecma'u'z-Zevâid</i>	6	7	1			14
İbn Kayyım, <i>Zâdü'l-Me'âd</i>	3	7	3			13
Ebû Nuaym İsfahânî, <i>Delâilü'n-Nübüvve</i>	10	1	1			12
İbn Kesîr, <i>Sîre</i>	2	6	3	1		12
İbn Ebî Şeybe, <i>Musannef</i>	2	5	3	1		11
İbn Mâce, <i>Sünen</i>	2	6	1	1		10
Tirmizî, <i>el-Câmiu's-Sahîh</i>	4	3	3			10
Kurtubî, <i>el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'ân</i>	3	6				9
Muhib et-Taberî, <i>er-Riyâdu'n-Nadira</i>	7	1		1		9
Kadı İyâz, <i>eş-Şifâ bi Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ</i>	4	4				8
Suyûtî, <i>Hasâisu'l-Kübrâ</i>	8					8
Belâzürî, <i>Ensâbü'l-Eşrâf</i>	2	3	1			6
Muttakî Hindî, <i>Kenzü'l-Ummâl</i>	5	1				6
Beyhakî, <i>Delâilü'n-Nübüvve</i>	1	3	1			5
Akademi Araştırma Heyeti, <i>En Öndekiler</i>	5					5
Aynî, <i>Umdetü'l-Kâri</i>	4					4
Ebû Nuaym İsfahânî, <i>Hilyetü'l-Evliyâ</i>	4					4
Kastallânî, <i>el-Mevâhibü'l-Leduniyye</i>	2	1	1			4
Abdürrezzâk, <i>Musannef</i>	1	1		1		3
Âlusî, <i>Rûhu'l-Meânî</i>	2	1				3
Bezzâr, <i>Müsned</i>		2	1			3
Dârimî, <i>Sünen</i>	1	1	1			3
Mâverdî, <i>A'lâmü'n-Nübüvve</i>	3					3
Misrî, <i>Sîretü'r-Resûl</i>		3				3
Nesâî, <i>Sünen</i>	1	1		1		3

Yemânî, <i>Ümmü'l-Müminîn Hatîcetü Binti Huveylid Seyyidetün fi Kalbi'l-Mustafâ</i>	3					3
Zehebî, <i>Târihu'l-İslâm</i>		2	1			3
Buhârî, <i>Edebü'l-Müfred</i>	2					2
Ebü Ya'lâ, <i>Müsned</i>	2					2
Hamevî, <i>Mu'cemü'l-Büldân</i>	2					2
Muhammed Hamidullah, <i>İslam Peygamberi</i>		2				2
İbn Hacer, <i>Fethu'l-Bâri</i>	1	1				2
İbn İshak, <i>Sîre</i>	2					2
İbnü'l-Esir, <i>el-Kâmil fi't-Târih</i>	1		1			2
Münâvî, <i>Feyzu'l-Kadîr</i>	1	1				2
Nesâî, <i>Sünenü'l-Kübrâ</i>		1	1			2
Said b. Mansûr, <i>Sünen</i>		1	1			2
Sem'ânî, <i>el-Ensâb</i>	1	1				2
Suyûtî, <i>el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân</i>	2					2
Suyûtî, <i>ed-Dürrü'l-Mensûr</i>	2					2
Tâcî, <i>Vahyü's-Sîre</i>	2					2
Tayâlisî, <i>Müsned</i>	2					2
Tebrizî, <i>Mişkâtü'l-Mesâbih</i>		2				2
Ahmed el-Bennâ, <i>el-Fethu'r-Rabbânî</i>			1			1
Akk, <i>Mevsû'atü Uzamâi Havle'r-Resûl</i>		1				1
Ali Muhammed, <i>el-İnşirâh ve Ref'u'd-Dik bi-Sîret Ebî Bekr es-Siddik</i>	1					1
Beğavî, <i>Meâlimü't-Tenzîl</i>	1					1
Bekir Burak, <i>Hazreti Hatice</i>	1					1
Ali Bulaç, "Medine Vesikası"	1					1
Bûtî, <i>Fıkhu's-Sîre</i>	1					1
Dârekutnî, <i>Sünen</i>			1			1
Ebü Zehra, <i>Hâtemü'n-Nebiyîn</i>	1					1
Fâkihî, <i>Ahbâru Mekke</i>	1					1
İbn Asâkir					1	1

İbn Âşûr, <i>Tefsîru't-Tenvîr ve't-Tahrîr</i>	1					1
İbn Hammâd, <i>ez-Zürriyetu't-Tâhire</i>	1					1
İbn Hazm, <i>Cevâmiu's-Sîre</i>	1					1
İbn Hibbân, <i>Sikât</i>	1					1
İbn Teymiyye, <i>Minhâcü's-Sünneti'n-Nebeviyye</i>	1					1
İbn Teymiyye, <i>Mecmûatü'l-Fetâvâ</i>		1				1
İbnü'l-Cevzî, <i>Sıfatu's-Safve</i>		1				1
Kastallânî, <i>İrşâdü'l-Sârî li-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî</i>	1					1
Mustafa Akçay, <i>Ebeveyn-i Resûl Risaleleri</i>	1					1
Necdî, <i>Muhtasaru Sireti'r-Resûl</i>		1				1
Nedvî, <i>Mâzâ Hasire'l-Âlem binhitâti'l-Müslimîn</i>	1					1
Reşit Haylamaz, <i>Güller ve Dikenler</i>	1					1
Reşit Haylamaz, <i>Saadet Asrına Doğan Yıldızlar</i>	1					1
Said Nursi, <i>Mektubat</i>	1					1
Suyûtî, <i>Esbâbü'n-Nüzûl</i>	1					1
Şehristânî, <i>el-Milel ve'n-Nihal</i>	1					1
Şevkânî, <i>Fethu'l-Kadir</i>	1					1
Taberânî, <i>Mu'cemü'l-Evsat</i>		1				1
Taberânî, <i>Mu'cemu's-Sağîr</i>		1				1
Zeylaî, <i>Nasbu'r-Râye</i>		1				1
Zübeyr b. Bekkâr, <i>el-Müntehab min Ezvâci'n-Nebî</i>					1	1
Zührî, <i>Tenzîlü'l-Kur'an</i>			1			1
Zürkânî, <i>Menâhilü'l-İrfân</i>	1					1

Ele aldığımız kitaplarla ilgili dikkatimizi çeken önemli bir husus, derleme bir kitap olan ve birçok yazar tarafından neredeyse temel kaynak olarak kullanıldığını sandığımız Mustafa Asım Köksal'ın kitabının incelediğimiz popüler kitaplardan sadece Salih Suruç'un *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı* adlı kitabında

yalnız bir yerde kaynak olarak kullanılmasıdır. İlgili ilgisiz birçok kitap kaynak olarak gösterilmesine rağmen Köksal'ın kitabının kaynak olarak gösterilmemesi ilginçtir. Aynı şekilde Muhammed Hamidullah'ın *İslâm Peygamberi* adlı kitabı da oldukça az kullanılmıştır. Oysa son yıllarda telif edilen siyer kitapları hakkında hazırlanan bir tebliğde, son on yılda yapılan siyer çalışmalarına genellikle Aziz Mahmud Hüdayi,¹⁷ Ahmet Cevdet Paşa,¹⁸ Abdurrahim Zapsu,¹⁹ M. Zekai Konrapa,²⁰ Muhammed Hamidullah,²¹ Mustafa Asım Köksal,²² İrfan Yücel,²³ Himmet Berki²⁴ ve Martin Lings'in²⁵ kitaplarının kaynaklık ettiği ifade edilmiş ve bunların içerisinde Ahmet Cevdet Paşa ve Âsım Köksal'ın eserlerinin ön planda olduğu vurgulanmıştır.²⁶

Suruç ve Haylamaz'ın kitaplarında daha çok olmak üzere Kur'an-ı Kerim'e sık sık atıf yapıldığı da vurgulanmalıdır. Kur'an'a yapılan atıflar, siyerin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in ihmal edilmemiş olması açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte çağdaş siyer müellifatında Kur'an'ın kaynaklığı, vahiy-olgu ilişkisine işaret edilmesinden öteye geçmemekte, Kur'an'ın temel kaynak olarak peygamber algısını şekillendirmesindeki rolü doğrultusunda bir inşa yapılmamaktadır. Zaten bize ulaşan rivayetlerin önemli bir kısmında en azından kaba şekliyle ihtilaf yoktur. Temel ihtilaflardan biri, Kur'an'ın çizdiği peygamber portresi ile tarihsel birikimden azade olması mümkün olmayan rivayetlerde ortaya çıkan peygamber algısının zaman zaman farklılaşması ve hatta çatışmasıdır. Bu durumda Kur'an'ın kaynaklık rolü ve nasıl anlaşılması gerektiği önem arz etmektedir.

Burada sayısal veriler açısından temel kaynaklara yapılan atıflarla ilgili durumu tespit ederken, tâli kaynaklardan ya da çağdaş çalışmalardan yararlanılarak verilen malumatın güvenilir bilgi olduğunu iddia etmediğimizi belirtmek isteriz. Bununla birlikte genellikle tâli kaynakların, temel kaynaklar kadar kullanılmış olması, hatta bazı kitaplarda temel kaynak olması, müelliflerin tarihsel algının ürettiği rivayetlerin tespiti, değerlendirilmesi ve bunlara işaret edilmesi yönünde bir yaklaşıma sahip olmadıklarını, teliften çok derleme

17 *Âlemin Yaratılışı ve Hz. Muhammed'in Zuhûru (Hulâsatü'l-Ahbâr)*.

18 *Peygamberler ve Halifeler Tarihi*.

19 *Büyük İslâm Tarihi -Hz. Muhammed (s.a) Dönemi-*.

20 *Peygamberimizin Hayatı*.

21 *İslâm Peygamberi*.

22 *Peygamberler Peygamberi Hz. Muhammed (as) ve İslâmiyet*.

23 *Peygamberimizin Hayatı*.

24 *Hatemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayatı*.

25 *Hz. Muhammed'in Hayatı*.

26 Şaban Öz, "Son Dönem (2000-2010) Türkçe Siyer Kitaplarındaki Hatalar Çerçevesinde Siyer Yazıcılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Siret Sempozyumu I: Türkiye'de Siret Yazıcılığı*, 2012, s. 295.

yaptıklarını söylememize imkân vermektedir. Doğal olarak bu derleme işinde hicri. III. asırda yaşamış bir müellif ile X. asırda yaşamış bir müellif aynı derecede kaynaklık değerine sahip olabilmekte, hatta bazen X. asırda yaşamış bir müellifin eseri daha çok kaynak olarak kullanılabilir.

Esasen Hz. Peygamber hakkında gerek kaynaklarda, gerekse tâli kaynaklarda yer alan malumatın önemli bir kısmı ya birbirinin tekrarı niteliğindedir, ya da birbirini destekler mahiyettedir. Burada cevabı aranan soru, müelliflerin temel kaynak bilgisinin farkında olup olmadıklarıdır.²⁷

Burada şunu da ifade etmeliyiz ki temel kaynaklarda yer alan malumatın tartışılmaz olduğunu iddia etmiyoruz. Kuşkusuz ilk kaynaklarda yer alan rivayetlerin de ciddi bir metotla kritik edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu eserlerde yer alan rivayetlerin kritiği ve diğer siyer kaynaklarıyla birlikte değerlendirilmesi, alanın problemlerini bilen araştırmacılar tarafından ele alınmalıdır.

Hz. Peygamber'in doğumuyla ilgili ilk kaynaklarda daha az malumat bulunurken sonraki dönemlerde peygamber algısına bağlı olarak şekillenen bazı rivayetler ortaya çıkmıştır. Bu rivayetlerin ilk kaynaklarda yer alan rivayetlerle birlikte kaynak olarak kullanılması, rivayetleri değerlendirme imkânı olmayan okuyucuyu etkilemektedir. Araştırmaların çok az okuyucuya ulaşması, popüler siyer kitaplarının anlatımını neredeyse otorite haline getirmektedir. Bu çerçevede ortaya çıkan algıya baktığımızda Hz. Peygamber, daha çok mucize gösteren, hayatının gizemli gelişmelerle örüldüğü bir zat olarak algılanmaktadır.

Sonuç olarak, popüler siyer kitaplarının, Hz. Peygamber algısının sağlıklı bir zemine oturması için önemli olduğu muhakkaktır. Hem ulaştıkları kitlenin genişliği, hem de etkileri göz ardı edilemez. Öte yandan popüler siyer kitaplarında siyerin problemlerinin tartışılmasını beklemek de haksızlık olur. Bu kitapların akademik çalışmaların fonksiyonunu icra etmeleri de beklenemez. Bugün akademik çalışmalarla üretilen bilginin halka yansımalarının çok yavaş olduğu, hatta oldukça cılız kaldığı dikkate alınırsa, popüler çalışmaların bu görevi ifa edebilecek bir fonksiyona sahip olmalarının, söz konusu çalışmaların önemini daha da arttırdığını söyleyebiliriz.

Popüler kitaplarda belki doğrudan doğruya temel kaynağa atıf kadar, bu atıfların ne anlam ifade ettiği de önem arz ettiği için, ele alınan bilginin değerlendirilmesi ve halka ulaşacak bir dille nakledilmesinin yararlı etkiler oluşturacağı muhakkaktır. Bundan dolayı popüler kitapların ya alanın uzmanları tarafından yazılması ya da uzmanların kontrolünden geçmesi elzemdir.

27 Kaynak kullanımında, kaynakların eskisinden yenisine doğru kronolojik sıraya uyulmaya çalışılmakla birlikte bazen bu kuralın dışına çıkıldığı da olmuştur.

Elimizdeki kitaplarda üzerinde durulması gereken önemli bir konu da kullanılan dildir. Popüler kitaplarda edebî kaygı ve rivayetlerin güncel bir dille sunulması bir dereceye kadar kabul edilen bir durum olmakla birlikte, rivayetlerdeki bilgilerin tahrif edilmesi anlamına gelebilecek esnek bir dil tercihi de problem olarak karşımıza çıkabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arpaguş**, Hatice Kelpetin, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslam Anlayışı ve Kaynakları*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2001.
- Ayhan**, Halis, “İlâhiyat Fakültesi”, *DİA*.
- Berki**, Ali Himmet- Keskiöğlü, Osman, *Hatemü'l-Enbiyâ: Hazreti Muhammed ve Hayatı*, 16. Basım, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- Berki**, Şakir, “Ali Himmet Berki”, *DİA*.
- Haylamaz**, Reşit, *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz*, 13. Basım, Işık Yayınları, İzmir 2013.
- Öz**, Şaban, “Son Dönem (2000-2010) Türkçe Siyer Kitaplarındaki Hatalar Çerçevesinde Siyer Yazıcılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Siret Sempozyumu I: Türkiye’de Siret Yazıcılığı*, 2012.
- Öztürk**, Hakan, *Cumhuriyet Dönemi İslam Tarihi Çalışmalarında Hz. Muhammed Tasavvuru (1923-1938)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2011.
- Suruç**, Salih, *Allah’ın Elçisi Hz. Muhammed’in Hayatı*, 10. Basım, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.
- Suruç**, Salih, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, 466. Basım, Nesil Yayınları, İstanbul 2015.
- Yaşaroğlu**, M. Kamil, “Keskiöğlü, Osman”, *DİA*.